

נצבים, המדור - הגיגים, ד"ר חזות גבריאל

הווה, עבר, עתיד

אחת ממילות המפתח בפרשת ניצבים הינה - היום. 13 פעם כולל אותה משה בנאומו. כל הפיסקאות בפרשת ניצבים כוללות את מילת המפתח - היום, באופן שהיא חוזרת ושוזרת למסר אחד את כל תכני הפרשה. בתחילה נכרתת הברית עם הדור בערבות מואב: (כט,ט) אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם בְּלִפְנֵי... (כט,יא) לְעִבְרֶיךָ בְּבְרִית יְקִיָּק אֱלֹהֶיךָ וּבְאֱלֹהֵי אֲשֶׁר יְקִיָּק אֱלֹהֶיךָ כִּרְתָה עִמָּךְ הַיּוֹם, (כט,יב) לְמַעַן הִקִּים-אֶתְךָ הַיּוֹם לֹא לְעַם...ומיד משפט המפתח, המחבר בין הדור ההוא אל כל הדורות שיבואו בהמשך: (כט,יד) כִּי אֶת-אֲשֶׁר יִשְׁנֶה פֶּה עֲמָנֹה עִמָּךְ הַיּוֹם לְפָנַי יְקִיָּק אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶּה עֲמָנֹה הַיּוֹם:

מכאן והלאה הפנייה כוללת גם את הדורות הבאים, והיא כוללת את הנושאים המרחיבים את הברית, כאמור. בכל נושא כזה מצויה מילת - היום. "איש אשר לבבו פונה", ואינו מעוניין לקיים את הברית: (כט,יז) ... אֲשֶׁר לִבְבוֹ פָּנָה הַיּוֹם מֵעַם יְקִיָּק אֱלֹהֵינוּ..., אפשרויות התשובה הפתוחות בפניו כיחיד או כציבור: (ל,ב) וְשִׁבְתָּ עַד יְקִיָּק אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקֹלוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר-אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם..., (ל,ח) וְאֵתָה תִּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְקִיָּק וְעָשִׂיתָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם:

דברי חיזוק באשר ליכולת להקים את הברית: (ל,יא) כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לֹא-נִפְלְאת הוּא מִמָּוֶה וְלֹא רִחֲקָה הוּא: זכות לבחירה חופשית: (ל,טו) רְאֵה נִתְּתִי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת-הַחֲטָיִים וְאֵת-הַטּוֹב וְאֵת-הַחַטּוֹת וְאֵת-הַרְעִי: (ל,טז) אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת-יְקִיָּק אֱלֹהֶיךָ לְלֶכֶת בְּדַרְכָּיו..., לבסוף, העונש והעדות: (ל,יח) הַגְּדַתִּי לְכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבֶד תֵּאבְדוּן לֹא-תֵאָרִיבן יָמִים עַל-הָאָדָמָה... (ל,יט) הַעֲדַתִּי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת-הַשְּׁמַיִם וְאֵת-הָאָרֶץ....

מה יש בה במילה זו הזוכה להיות מילת המפתח השוזרת את הפרשה בעבר - הווה - עתיד? היום, הוא יחידת זמן שבין זריחה לשקיעה. אדם הנמצא ביום א' לדוגמה, יכול גם באמצע היום לומר כי היום יום א', על אף שהזמן מן הזריחה עד לאמירה כבר עבר, והזמן לשקיעה טרם בה. נמצא כי כל רגעי העבר, ההווה והעתיד של יום א', שעברו או שטרם באו כלולים בהגדרת היום. באותה הדרך מתייחס משה רבנו ליומא אריכתא, עד סוף הדורות.

" יש עבר מתמיד וציב, שאינו חולף ומתחמק אלא בעינו עומד. עבר זה נדחק ונכנס לתוך רשות ההווה, ומזדווג עם העתיד. ומאידך גיסא, יש עתיד, שאינו גנוז מבעד לערפל, אלא מתגלה עכשיו בכל יופיו ותפארתו", (איש ההלכה, עמ' 95).

לדברי הגרי"ד, עיצוב העבר והעתיד באמצעות ההווה מבטלת למעשה את רצף הזמן הסיבתי. היכולת של האדם לעצב במו ידיו את עתידו לו רק ירצה בכך, מבטלת את הזרימה הטבעית של הזמן.

" העתיד מטביע את חותמו על העבר, וקובע את דמות דיוקנו... עיקר העיקרים של מהות התשובה הוא, כי העתיד ירדה בעבר, וישלוט בו שלטון בלי מצרים", (איש ההלכה, עמ' 96).

תהליך הסיבתי המוכר לנו מן המציאות הטבעית הדטרמניסטית מתהפך. מודל הזמן הרציף, המוכר, והאינטואיטיבי, המצוי בבסיס הסיבתי, זה המובילנו מן העבר דרך ההווה אל העתיד אינו קיים באמת. חווית הזמן של הניצבים, מפסיקה להיות טבעית סיבתי. בתוך ההווה שלהם ושלנו מצוי העבר וגם ניצנים של העתיד. היום, על אף היותו מונח של קטגוריית הזמן, הופך להיות בפי התורה מסגרת זמנית כוללת, שבה כלולה כל ההווה הטבעית, היהודית והאנושית, תוך ביטול מאפייני הזמן הרציף והאינטואיטיבי. המצוות, השמיים והארץ, הבחירה החופשית, ותהליך התשובה הם שחקנים מרכזיים בתוך הוויה זו המעצבים אותה מתוכה ועבורה.

תודעת הזמן הזו אינה רק נחלת הפרט אלא גם של כנסת ישראל. העבר המפואר שלנו משחק תפקיד מכריע במציאות שבהווה. התנהלותנו בהווה תגזור את עתידנו כאומה. אומה בעלת חיוניות כעם ישראל מקיימת דיאלוג מתמיד עם עברה ועם עתידה - **בהווה, היום** אתם נצבים.

להערות: hazutg@gmail.com